

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תשלא

ערב שבת-קודש
פרשת מטות
כ"ב בתמוז ה'תשס"ח

יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

יום שישי

כ"ט בתמוז, ערב ראש-חודש

ביום זה יש להוסיף במיוחד בתורה, תפילה וצדקה⁵, והצדקה - הוצאת שתי סעודות, ומה טוב - שלוש סעודות. מי שלא הספיק להחליט על-דבר קיום הוראה זו ושל לימוד ענייני 'בית הבחירה' לפני בין-המצרים, עליו להחליט זאת בהקדם, ויפה שעה

(5) יתר על הנהוג בכל ערב-ראש חודש (המנהג, ב'התוועדויות' תשמ"ו ח"ג ס"ע 593).

אחת קודם⁶. ומוכן אשר אלה שלא עשו בפועל ככל הפעולות דלעיל בזמן - כדאי להשלימן גם לאחר מכן⁷. "מוכן בפשטות, שכל הנ"ל שייך גם לנשי ובנות ישראל"⁸.

(6) "על-פי פסק-דין שו"ע או"ח סי' תקע"א ס"ג".
(7) מתוך: פתח-דבר להלכות בית הבחירה להרמב"ם עם חידושים וביאורים של הרבי (הוצאת קה"ת, מוצש"ק מברכים מנ"א, תשמ"ו, ברוקלין נ.י.).
(8) לקוטי-שיחות כרך כד עמ' 266. ולהעיר שנשים חייבות לסייע במצות בניין ביהמ"ק (הל' בית הבחירה פ"א הי"ב), ושהערה זו שייכת להוספות שהורה הרבי בכל העניינים מי"ז בתמוז ואילך.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישעיה דייטש

הלכות ומנהגי חב"ד

פרקי-אבות - פרק א³.

יום ראשון,

כ"ד בתמוז

שיעור חומש דהיום - עד "בערבות מואב" (לג, מט)⁴.

יום שני,

כ"ה בתמוז

שיעור חומש דהיום - עד "לרשת אותה" (לג, נג)⁴.

יום שלישי,

כ"ו בתמוז

שיעור חומש דהיום - מ"והתנחלתם" (לג, נד). ומכאן ואילך - כרגיל.

שבת קודש פרשת מטות

כ"ג בתמוז - מברכים החודש מנחם-אב

השכם בבוקר - אמירת תהילים בציבור. אחר-כך לומדים כשעה מאמר חסידות שיהיה מובן לכולם, ואחר-כך - התפילה.

הפטרה: "דברי ירמיהו" (ירמיהו א, ב-ג). המולד: ליל שבת-קודש, בשעה 12, 30 דקות ו-11 חלקים.

מברכים החודש: ראש חודש מנחם-אב ביום השבת-קודש. אין אומרים 'אב הרחמים'.

מנחה: קוראים בתורה (וכן בשני וחמישי הבעל"ט) לכהן - עד "לעיני כל מצרים" (לג, ג). כמנהג העולם. ללוי - עד סוף כל המסעות (לג, מט)¹, ולשלישי - מ"וידבר ה'... בערבות מואב..." עד "לרשת אותה" (לג, נג)².

1 אין להפסיק בהם (בין המסעות), שהוא כנגד שם מ"ב - ס' צרור-המור פ' מסעי, הובא במ"א סי' תכח סוף ס"ק ח. הובא ללא הסתייגות בשערי-אפרים (ז, כה), במשנה ברורה (תכח, בא), בכף-החיים (שם ס"ק לט) ובליקוטי מהרי"ח (סא, ב). בערוך-השלחן (שם ס"ק טו, ו) וכן בשערי-רחמים על השערי-אפרים שם ובתיקון 'אישי מצליח' כתב שנוהגים כך רק "בשבת שחרית", אבל מנהגו להיזהר בזה גם במנחת שבת, ובימי שני וחמישי (היום יום), כג. תמוז. ספר-המנהגים עמ' 14. לוח כולל-חב"ד. במקורות אלו לא הזכירו כלל את הקריאה דשבת שחרית, ואולי אין בזה חידוש כיוון שגם אחרים נוהגים כך, אבל לפועל יש להזכיר זאת כיוון שבכל החומשים שראיתי - כולל ספר חת"ת, הוצאת קה"ת, כפר-חב"ד תשס"ו (1) - נדפס 'שני' בפסוק "על יום סוף" (לג, ג). והעיר ע"ז בשערי-רחמים הנ"ל ובחומש 'שי למורא'. מה גם לדין שנוגע לסיום והתחלת שיעורי חומש דחת"ת בימים הראשונים של השבוע (הבא).

2 ספר-המנהגים ולוח כולל-חב"ד הנ"ל. וע"ע בס' 'דרכי חיים ושלום' עמ' עה (ולא חילק בין שבת לחול כבפרשיות אחרות,

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ"ב בתמוז ה'תשס"ח - כ"ט בתמוז ה'תשס"ח

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ"ב בתמוז	הל' שבת. פרק ט-יא.	הל' מקואות פרק ה.	מל"ת שכ.
ש"ק	כ"ג בתמוז	פרק יב-יד.	פרק ו.	מל"ת שכב.
א'	כ"ד בתמוז	פרק טו-יז.	פרק ז.	מל"ת שכב.
ב'	כ"ה בתמוז	פרק יח-כ.	פרק ח.	מל"ת שכא.
ג'	כ"ו בתמוז	פרק כא-כג.	פרק ט.	מל"ת שכא.
ד'	כ"ז בתמוז	פרק כד-כו.	פרק י.	מ"ע קנה.
ה'	כ"ח בתמוז	פרק כז-כט.	פרק יא.	מ"ע קנה.
ו'	כ"ט בתמוז	פרק ל. הל' עירובין.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	הט לבי וגו'. ספר נזיקין והוא ספר אחד עשר.. הל' נזקי ממון.. בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע קנה.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר*		זמן וציצית ותפילין	זמן ק"ש	חמה זריחה	סוף חמה והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד' לפני הזריחה	72 ד' לפני הזריחה							
ו', כ"ב בתמוז	3:24	4:28	4:53	9:17	5:55	12:47	1:22	7:43.1	8:10
ש"ק, כ"ג בתמוז	3:25	4:28	4:54	9:17	5:56	12:47	1:22	7:42.4	8:09
א', כ"ד בתמוז	3:27	4:29	4:55	9:18	5:57	12:47	1:22	7:41.8	8:09
ב', כ"ה בתמוז	3:28	4:30	4:56	9:18	5:57	12:47	1:22	7:41.1	8:08
ג', כ"ו בתמוז	3:29	4:31	4:57	9:18	5:58	12:47	1:21	7:40.4	8:07
ד', כ"ז בתמוז	3:30	4:32	4:57	9:19	5:59	12:47	1:21	7:39.7	8:06
ה', כ"ח בתמוז	3:32	4:33	4:58	9:19	6:00	12:47	1:21	7:38.9	8:06
ו', כ"ט בתמוז	3:33	4:34	4:59	9:19	6:00	12:47	1:21	7:38.2	8:05

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות. ** לגבי זמן עלות השחר נהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין. *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	צה"ש	דה"ינ	צה"ש	דה"ינ	צה"ש	דה"ינ	צה"ש	דה"ינ
מטות	7:05	8:20	7:20	8:23	7:13	8:24	7:21	8:21
מסעי	7:00	8:15	7:15	8:17	7:08	8:18	7:16	8:15

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מזל: מזון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org

עיקר העבודה היא בבירור דברי הרשות

מדוע נצחיות התורה והמצוות מודגשת דווקא במצות נדרים? • עבודת האדם מתמקדת בעיקר בהפיכת דברי הרשות לכלים לקדושה • שלוש דרגות ואופנים בבירור הרשות, וכיצד תלוי תיקון העולם כולו בפעולת

היחיד? • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

ומתאים גם לאמור לעיל שהלשון "זה" הוא על דבר שמורים עליו באצבע - כי, על-ידי יחוד יסוד ומלכות ("זה הדבר") נמשך גילוי אלקות בנבראים. והרי עניין יחוד יסוד ומלכות הוא כללות המצוות - כדאיתא בפריי-עץ-חיים³ שקודם כל מצוה צריך לומר "לשם יחוד קודשא-בריך-הוא ושכינתיה": "שכינתיה" - בחינת ממלא, בחינת המלכות, ששוכנת בתחתונים, וקודשא-בריך-הוא - בחינת סובב, בחינת יסוד, והיינו, שעל-ידי כל מצוה נעשה יחוד סובב וממלא, שענינו בספירות הוא יחוד יסוד ומלכות. ויחוד זה מתבטא בעניין נצחיות התורה: אמרו חז"ל⁴ "בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים", ופעם אמרו⁵ "חדשים" (ללא כ"ף הדמיון). והיינו,

"שכה" ("כרמותני") הוא בחי' מלכות, והוא ענין בכ"ה באלול נברא העולם, להיות נראה העולם ליש ודבר, ואח"כ צ"ל ביטול היש, ע"י המשכת בחי' זה, שזהו ענינו של ר"ה, "זה היום תחלת מעשיך".

(3) שער ו' (שער הזמירות) ספ"ה. וראה הנסמן בתו"מ סה"מ אלול ע' רמה העדה 60.

(4) ראה תו"א יתרו עב, סע"א. לקו"ת ואתחנן ט, סע"א ואילך. ובכ"מ.

(5) ספרי ופס"ו ואתחנן ו, ו. שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ב.

(6) פריי-עץ-חיים, א. עקב יג. תבוא כו, טז.

א. בנוגע למה שכתוב בהתחלת הפרשה "וידבר משה גו' זה הדבר אשר צוה ה' וגו'" - צריך להבין: כיוון שכל עניין בתורה, ובפרט בתורה שבכתב, הוא בתכלית הדיוק - לשם מה נתפרש כאן "זה הדבר אשר צוה ה'", הרי כן הוא בכל הפרשיות שנאמרו על-ידי משה שהם הדברים אשר צוה ה'? ואין לומר שהלשון "זה הדבר" קאי על דבר שצריך להראותו באצבע, כיוון שאינו אלא לפי שעה, ואחר כך לא יוכלו להראותו - שהרי פרשת נדרים אינה לפי שעה, אלא נוהגת בכל זמן. ועל כרחק צריך לומר, שמה שכתוב בפרשה זו "זה הדבר אשר צוה ה'", בא להורות על כל הציוריים שבתורה.

ב. ויש להוסיף בזה:

מבואר בדרושי חסידות¹ על הפסוק "זה הדבר", שזהו עניין יחוד יסוד ומלכות, כי, "דבר" הוא בחינת מלכות, ו"זה" הוא בחינת יסוד, ו"זה הדבר" הוא יחוד יסוד ומלכות².

(1) ראה אה"ת פרשתנו (מטות) ע' א'רפד ואילך.

(2) נתבאר גם הענין ד"כה לחי' (ראה לקו"ת נצבים מז, ב),

מקומות שבהם הרבי לא קיבל את דעתו⁷, וכנראה נידון דין הוא אחד מהם. המידה שעליה שמכו קהילות האשכנזים בחו"ל מדוריי-דורות להפריש בברכה⁸, היא דעת רבינו יעקב וייל⁹, שהוכחה בדרכי הרמ"א¹⁰, הש"ך¹¹ ועד הערוך-השלחן (שהעיר¹² "שעל ג' קווארט נהגו כולם ליטול חלה בברכה... וכן המנהג פשוט בכל תפוצות ישראל, ואין לפקפק בזה כלל"), ושיעורה מ"ק"ג - שלוש ליטרות (פונט) רוסיית.

וכן כתב כ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק¹³: "וידוע דשיעור חלה, ערך ג' ליטרא אצלנו". וכן הרפ"ס הרבי בסידורי תהלת ה"¹⁴ (ולפלא שבסידורי 'תהלת ה' עם התרגום האנגלי¹⁵, השמיטו את המידה). וכן היה מורה ובא הגאון החסיד רבי זלמן-שמעון דבורקין ז"ל¹⁶, ה'מרא דאתרא' בשכונת הרבי, הלכה למעשה. ולכן יש להורות ולהנהיג בין אנ"ש בכל אתר ואתר, להפריש חלה בברכה מ"ק"ג ומעלה. ובפרט שבדורנו נתברר, שמשקל המטבע 'דרהם' המקורי שמדר בו הרמב"ם את השיעורים, היה קטן מן ה'דרהם' הטורקי שמדר בו הרב נאה את שיעורי הרמב"ם (והוכיח מזה כמנהג הספרדים), וזה מצדיק לכאורה את הקטנת המידות והשיעורים שנמדדו לפי דעתו¹⁷.

בא"ק אגרת ג'ת"צ"ג, כרך יא עמ' שו, נדפס מענה של הרבי להרה"ח ר' שלום דובער שי' לפשיץ: "במ"ש אודות הבתים דאצבעים על אצבעים, יענין בזה בספר שיעורי תורה להרב נאה ז"ל, וידוע אשר מנהגו הוא בשיעור זה ונוכח ג"כ בתניא באגה"ק סי' יו"ד (קטו, א)". כיוון שמציין מקור לזה מהנוכח בתניא, ברור שאין כוונתו בדבריו "וידוע אשר מנהגו הוא בשיעור זה" לשיעורי הגרא"ח נאה, אלא רק להשיעור ד"אצבעיים על אצבעיים" בתפילין. אבל מאידך, הפניית השואל לס' שיעורי תורה, ובפרט ששם לא מצאתי לע"ע מענין זה, היא הוראה למדוד "אצבעיים" על-פי האצבע של הגרא"ח נאה.

(7) ראה למשל בא"ק אגרת ה'תשס"ה, כרך טו עמ' זלט. ובפרט כשהייתה לרבי מסורת או הוראה אחרת, ראה בא"ק: אגרת א'שית, כרך ה עמ' קח. אגרת ב'לקה, כרך ז עמ' רעג. אגרת ג'רטו, כרך י עמ' רנג.

(8) ולהעיר שלכאורה שייך בזה מעין מה שכתב הרמב"ם בהל' שמיטה ויובל (פ"ה ה"דו), לאחר שמוכיח ומבאר מתי אמורה להיות שנת השמיטה לפי דעתו, מביא את "מסורת הגאונים איש מפי איש... ושנת השמיטה ידועה היא ומפורסמת אצל הגאונים ואנשי ארץ-ישראל... שהיא בשנה אחרת. ומסיים: "ועל זה אנו סומכין, וכפ"ה חשבון זה אנו מורין לענין מעשרות ושביעית והשמטת כספים, שהקבלה והמעשה עמודים גדולים בהוראה ובהן ראוי להתלות".

(9) שו"ת מהרי"ו סי' קצג, חי באשכנז לפני כ"ה 550 שנה.

(10) בדרכי משה לטור יו"ד סי' שכד ס"ק א.

(11) לשו"ע שם ס"ק ג.

(12) שם ס"י.

(13) שו"ת יו"ד סו"ס רכג. ולמרות שהגרא"ח פקפק באמינות תשובה זו, כבר ענו על כך, ראה ב'קיצור הלכות' שם עמ' טו.

(14) בסוף 'סדר ברכות' מד, א. ואף שכתב הרבי (אג"ק אגרת תקק, כרך ג עמ' קלח) "סידור תהלת ה' השלם הוא פוטוגראפיה מסידור שקדמו [סדר העבודה], ויולגא תרע"א], ולא הספיק הומן להגיהו כראוי", פשיטא שלא היה הרבי משאיר טעות כזאת, לברך על שיעור שאין מנהגו כן.

בכל אופן, הלשון הכתובה שם (ולצערך כך נשאר גם בסידורים החדשים דאה"ק, ללא כל הערה): "הלש עיסה לערך משקל שלש לטרות מקמח ומים, חייב להפריש ממנה חלה", עלולה להטעות, שהרי: א) בשיעור להפרשת חלה כוללים רק את הקמח ולא את המים (שו"ע יו"ד שם. שו"ע רבינו סי' תנו ס"א-ב). ב) לא רק הלש "מקמח ומים" חייב להפריש, אלא גם הלש במי-פירות, אם עירב בהן מעט מים, חייב להפריש בברכה (שו"ע יו"ד סי' שכט ס"ט-י).

(15) הן במהדורת תשל"ח, והן במהדורת תשס"ג (המחודשת). בתרגום הרוסי כתבו להפריש ללא ברכה מ" 1,230 סמ"ק (במקום: גרם) [ובברכה מ" 2,432 סמ"ק (ומספר זה מניין להם!)] וזה אינו נכון כלל, כי באותה כמות קמח, מספר הסמ"ק גדול בהרבה ממספר הגרמים. לדוגמה, בכלי שנפחו 2,500 סמ"ק נכנסים בלא מאמץ 1,250 גרם קמח (מדות ושיעורי תורה עמ' רצב).

(16) קובץ רו"ש עמ' 77.

(17) וע"פ האמור בהערה 14, אף יש בכך הוכחה לשיעור זה, כאשר מניחים את הקמח מבלי כל דפיקה ודחיסה, וכדברי הגרא"ח נאה בס' שיעורי תורה עמ' צד סו"ס ח, שהשיעורים לא ניתנו בדחיסה. וראה מ"ש"כ בקובץ 'גידול תורה', ברוקלין נ"י, גיליון סה עמ' רמד בנדון.

הפרשת חלה

השיעור להפרשת חלה

שאלה: מאיזו כמות של קמח חייבים להפריש 'חלה' בברכה למנהגנו?

תשובה: הכמות האמורה בתורה היא "עשירית האיפה" (או: "עישרון")², ובדברי חז"ל היא: קמח בנפח של "מ"ג ביצים וחומש ביצה"³.

לעניין זיהוי 'ביצה' במידות ימינו, יש דעות שונות בדבר הנפח המדויק שלה, וכן דעות שונות בקשר לשאלה האם "נתקטנו הביצים" בדורות האחרונים מגודלן שהיה בזמן חז"ל.

לפי ה'חזון איש' (שפסק להחמיר, ש"נתקטנו הביצים" כדעת הגורע ביהודה, החתם סופר והגר"א) השיעור לברכה הוא 2,250 ק"ג.

מאידך, הגאון החסיד רבי אברהם חיים נאה ז"ל, בספרו 'שיעורי תורה', פסק כמנהג הספרדים ומנהג ירושלים להפריש בברכה 1,666 ק"ג. וכך נפוץ בדרך כלל גם בין חסידיו חב"ד כיום.

גם הדעות הללו מודות, שראוי להפריש בלא ברכה מכמות של 1,230 ק"ג⁴ ומעלה.

והנה ידוע, שרבותינו נשיאנו סמכו, בדרך כלל⁵, על פסיקותיו ועל שיעוריו של הגרא"ח נאה. אם כי יש

1 עיקרי הדברים כבר נכתבו בס' 'קיצור הלכות משו"ע אדמו"ר הזקן', במילואים עמ' יא ואילך.

2 שמות טו, לו.

3 עירובין פג, ב.

4 בס' 'שיעורי תורה עמ' קסח כתב: 1250 גרס, ומאידך ב'שיעורין דאורייתא' בסוף הספר כתב: 1,200 ק"ג.

5 ורק לעניין מקוה החמירו כשיעור הגדול, ראה ברשימת הגר"י לנדא ז"ל (ס' המנהגים עמ' 83 סי"ד), שכ"ק אדמו"ר מהורש"ב היה חושב את מידת האמה לעניין זה 62.3 ס"מ, ראה בזה בס' 'שיעור מקוה עמ' פה"פ ובמילואים לס' קיצור הלכות עמ' יח"ט (וראה בקשר לס' שיעורי תורה באג"ק אגרת ש, כרך ב עמ' רנא).

6 הרה"ח ר' דובער בוימגארטן ז"ל התעסק בייצור יין, וכ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע רצה לשלוח לאנ"ש שיצאו מרוסיא מתנה לפסח מארה"ב - יין לארבע כוסות, והורה לו לסדר רשימה של מספר הנפשות הזקוקים לד' כוסות ולשלוח להם יין, ושיעורו יהיה לפי דעת הרב חיים נאה, ואמר בקשר לזה "אז ער איז דאך אונזער פוסק אחרון [=שהרי הוא הפוסק האחרון שלנו] (כפר חב"ד) גיליון 332 עמ' 32).

ביומנו של הרה"ח ר' צבי (העשקה) גאנזבורג ז"ל מיום ד' ניסן תשח"י, כתב: "תמול... בעת הנסיעה באוטובוס סיפר לי ר' יואל שי' (זיכרנו אודות ספרו של ר' חיים נאה) אשר בשנת האבלות ר"ל, כדרכו של כ"ק אד"ש בהתפללו בחדרו של כ"ק חותנו אדמו"ר היה משוחח עם הנמצאים בחדר אחר התפלה, ופעם אחת שאלוהו בדבר השיעור של טלית קטן, ואמר שישנו טלית קטן מכ"ק חותנו וצריך למודדו, כי שיעורו קטן מהשיעורים הגדולים (כמו של החזון איש ועוד), אמנם בדרך כלל יש לסמוך על שיעורו של ר' חיים נאה "דער שווער האט געהאלטן פון זיין לערנען"... אחר כך אמר [הרבני] בביטול [לגבי החולק עליו] - "דאס איז גלאט גארנישט, אבי קריגן אויף חסידים". [אגב, במכתבו של כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע להגרא"ח נאה מכ"ב אדר תש"ט בקשר לספרו 'קונטרס השלחן' (אג"ק אגרת ג'תלח, כרך י' עמ' קכה), כתב לו בשם אדמו"ר הזקן אודות "ההבדל בין דרכי הלימוד של חסיד למתנגד... החסידים יודעים כי האמור בהספר הוא טוב ואמת והטעות הוא בעצמו ובדעתו, והמתנגד מוכיח כי ידיעתו ופולמו הוא האמת, והטעות הוא בהספר...". הגרא"ח מסר מכתב זה לפירסום, ונדפס ב'בטאון חב"ד' גיליון ד' עמ' 37, וכמוכן היו תגובות... ואח"כ בגיליון נ' עמ' 20 נדפס ביאור הרבי על זה (אג"ק אגרת בתוכ"ה, כרך ט עמ' טד), עיי"ש].

מצוה חיובית, שהרי יכול אדם לחיות ק"כ שנה ולא לידור נדר, ויתירה מזה, כמו שכתוב¹² "טוב אשר לא תדור גו", ואם כן, הרי זה פחות אפילו ממצות שהם כמו רשות?

וכיוון שההוראה הכללית בנוגע לכל המצוות, "זה הדבר אשר צוה ה'", נאמרה במצוות נדרים דווקא, הרי מובן, שמצוות נדרים היא מצוה כללית.

ד. ויובן על-פי הידוע (כפי שנתבאר כבר כמה פעמים¹³), שכללות העולם כפי שהוא מצד הבריאה¹⁴, נחלק לג' סוגים: (א) עניני קדושה, שבוזה נכללת גם הנפש האלקית, שאינה צריכה תיקון כלל¹⁵, (ב) מציאות הרע והקליפות כו', (ג) דברי הרשות, שזהו כללות עניני הבריאה, שבה היא עבודת הביורורים לעשות מזה קדושה.

ואין זה בסתירה למבואר במקום אחר¹⁶ שלפעמים יכולים לפעול בירור גם בג' קליפות הטמאות - כיוון שלא זה הוא עיקר עניני העבודה.

וכמו בנוגע לעניני הקדושה ונפש האלוהית¹⁷ - שאף שהנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל, וירידתה לעולם הזה היא רק בשביל תיקון הגוף ונפש הבהמית, הרי על-ידי הירידה למטה מתעלה גם הנשמה עצמה בעילוי שבאין ערוך, עד כדי כך, שבשביל זה היתה כדאי כל הירידה. אבל אף-על-פי-כן, כוונת הירידה אינה בשביל עליית הנשמה, כי אם, כדי לעשות לו יתברך דירה בתחתונים על-ידי בירור הגוף ונפש הבהמית, אלא ש**בדרך אגב** נעשית גם עליית הנשמה, וכמבואר בליקוטי תורה¹⁸ ש"תכלית המכוון בבריאת האדם אינו בשביל האדם עצמו לבד, אף שבאמת עלייתו נפלאה מאד", שהרי "להאדם מגיע שכר טוב לאין קץ", אלא ש"זהו דרך **טפל**, כדי שלא לקפח שכר כל ברי".

12 קהלת ה, ד. וראה נדרים ט, סע"א.

13 ראה תו"מ הכ"ז ע' 211. וש"נ.

14 בכל פרטי הענינים דעולם שנה ונפש.

15 ע"פ שער כ"ו פ"א. הובא בתניא פל"ז (מח, ב).

16 ראה גם ב"לקוטי פירוש"ם שב"מ"מ, הגהות והערות קצרות" לתניא פ"ז (ע' סה). וש"נ.

17 ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 247 ואילך.

18 פ' ראה כה, ד ואילך.

שאף-על-פי שהתורה ניתנה לפני ריבוי שנים, מכל מקום, הרי זה תמיד עניין חדש, כי, "כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו"⁷, ואין זה באופן שהקב"ה רק חוזר את הדברים עוד פעם, אלא באופן שנותנם עתה מחדש. וזהו גם מה שמדויק רבינו הזקן⁸ בנוסח ברכת התורה: "נותן התורה", לשון הווה, כיוון שתמיד (בכל יום) ישנו עניין נתינת התורה מחדש.

וזהו שאמרו רז"ל⁹ "מה להלן באימה וביראה וברתת וזויע אף כאן כו'", וכמודגש בדרישת הבעל-שם-טוב שכל עניני תורה ומצוות יהיו מתוך חיות והתלהבות - שלאכארה כיצד אפשר שתהיה חיות והתלהבות בדבר שישנו כבר מלפני זמן רב - כיוון שתמיד ישנה נתינת התורה מחדש¹⁰.

ועל דרך זה מצינו בנוגע לתפילה, כדאייתא בצוואת הריב"ש¹¹ שקודם כל תפילה צריך להיות מוכן שתכלה נפשו בתפילה, אף שכבר התפלל אתמול ושלשום כו' - כי בכל פעם הרי זו תפילה חדשה.

ועניין נצחיות התורה הוא מצד העניין של יחוד קודשא-בריך-הוא ושכינתיה ("זה הדבר"):

החידוש שבנצחיות התורה הוא - שגם כפי שהתורה נמשכת למטה בגדרי הזמן הרי היא נצחית, שכן, למעלה הרי כל העניינים הם נצחיים, והחידוש בנוגע לתורה הוא שגם בהיותה למטה תחת הזמן, הרי היא נצחית.

ועניין זה הוא מצד יחוד קודשא-בריך-הוא ושכינתיה - שגם בבחינת שכינתיה, בחינת המלכות, ששם שייך גדר הזמן, ישנו גילוי בחינת קודשא-בריך-הוא, שמצד זה נעשה עניין הנצחיות.

ג. אך עדיין צריך להביא:

מהו הטעם שההוראה הכללית בנוגע לכללות המצוות, "זה הדבר אשר צוה ה'", נאמרה בפרשת נדרים דווקא - בה בשעה שמצוות נדרים אינה

7 תדבאר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

8 לקו"ת תוריע כג, א. נצבים מו, ב. דרושי סוכות פא, ג.

9 ברכות כב, א. וש"נ.

10 ראה גם תו"א יתרו סו, ב.

11 סל"ה-מב.

וב'התקשרות' (שם) כתב מנהג כ"ק אדמו"ר זי"ע להכות על החזה באמירת 'חטאנו' ותיכף מתיישב לנפילת אפיים. ונראה דהיינו כהדיעה השלישית.

הרב לוי יצחק ראסקין, דומו"צ דקהילת ליובאוויטש, לונדון

עוד בקשר לשם 'דובער'

בריון באופן כתיבת שם זה, ב'התקשרות' גליון תשכ"ג, נזכר רק אודות שמו של אדמו"ר האמצעי, ויש להעיר אודות כתיבת שמו של הרב המגיד ממעזריטש (שעל שמו הוא נקרא):

במכתבו שנדפס בס' אור תורה דפוס סלאוויטא והועתק בהוצאת קה"ת¹; וכן בשערי הספרים של הרב המגיד ממעזריטש, 'לקוטי אמרים' ו'אור תורה'; וכן בהסכמת הרה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב על 'לקוטי אמרים'², ובצילום הסכמת הרה"ק ר' אשר צבי על 'אור תורה'³ - נכתב: **דוב בער**.

מאידך, ברובם ככולם של מכתבי 'הגניזה החרסונית'⁴, נדפס: **דובער**⁵. וצ"ע עד כמה דייקו בזה המעתיקים⁶.

הרב יהודה ליב גרונו, ברוקלין, נ.י.

הגבלה במשקה למעלה מארבעים

בין אנ"ש נפוץ שלמעלה מארבעים שנה אין שום הגבלות לגבי משקה. ורציתי להעיר:

א. בשיחת ש"פ שמיני תשכ"ג (נעתק בספר 'דעם רבינ'ס קינדער' עמ' ערה) הוזכר שיש הברל בין עד גיל ארבעים לאחרי כן. אך הלשון שם היא (בלתי מוגה): שהגזירה שייך **בעיקר** לאלו שהם לפני גיל ארבעים. משמע מזה ששייך (קצת על כל פנים) גם לאחרי גיל ארבעים.

ב. בראשי-דברים משיחת ב' סיון תשכ"ח - מוגה (נעתק שם עמ' רעג, וראה צילום עלי הגהה בספר "והאר עיננו בתורתך" (מוריטטאון) עמ' רפד) כתוב שהתקנה נוגע "סיי בנוגע תלמידים, סיי בנוגע יונגע לייט, סיי **בנוגע עלטערע**" [=הן לגבי תלמידים, הן לגבי אברכים, הן לגבי מבוגרים] (ההדגשה אינה במקור). ובפשטות הכוונה על למעלה מגיל ארבעים, שאם לא כן הרי נכללים ב'יונגע לייט'. ולא באתי אלא להעיר.

הרב זלמן וואסערמאן, ברוקלין, נ.י.

1) ברוקלין תשס"ג בהוספות דף נו.א.

2) 'מגיד דבריו ליעקב' ו'אור תורה', בכרך אחד, הוצאת קה"ת, ברוקלין תשל"ד; ב'מגיד דבריו ליעקב' לפני דף ב.

3) דפוס ראשון, קארעץ תקס"ד. צילומו בראש הס' 'אור תורה' שבכרך ה'נ"ל עמ' IV, וב'אור תורה' הוצאת קה"ת, ברוקלין תשס"ו, עמ' 6.

4) הארות השייכות אליו נדפסו בס' 'מגיד דבריו ליעקב' ה'נ"ל, בהוספות לספרי הה"מ' שבסוף הכרך, עמ' 78 ואילך, וכן בס' תולדותיו 'רבי דובער - הרב המגיד מעזריטש', בהוצאת קה"ת, כפר חב"ד תשל"ה, עמ' 137 ואילך. ראה גם ב'אג"ק - אדמו"ר הזקן', בהוצאת קה"ת, ברוקלין תשמ"מ, עמ' קצו ועמ' רטו. ב'מגיד דבריו ליעקב' ה'נ"ל בהוספות בדף מח,א מכתב (קסא) מאדמו"ר הזקן; "הה"מ הק' מו"ה ד' ב' (= **דוב בער**)".

5) וכן בנוסח המצבה ('מגיד דבריו ליעקב' ה'נ"ל עמ' 114).

6) ראה אג"ק (של הרבי) כרך ט ס"ע לא. בהסכמת הרב המגיד לס' 'הלכה פסוקה' (טורקא, תרכ"ה. נעתק בס' 'מגיד דבריו ליעקב' ה'נ"ל, בהוספות ה'נ"ל עמ' 112) חתם **דוב** בלבד, אבל במכתבו - כ"ק, שצילומו מופיע בראש הס' 'רבי דובער' ה'נ"ל, חתם: **דוב בער**.

ועל דרך זה בנוגע לעניין הרע והקליפות - שאף שלפעמים יכול להיות בירור ג' קליפות הטמאות על-ידי עבודת הניסיונות (כמבואר בדרך מצוותיך בסופר¹⁹), מכל מקום, אין זה עיקר העבודה, כי אם עניין שכדרך אגב כו'. ועל-פי זה מובן הטעם שמצות נדרים היא מצוה כללית:

כללות עניין הנדרים הוא בדברי הרשות דווקא, היינו, לא בענייני קדושה, כמו קרבן, שהוא קדוש

(ב) עניין הנדרים, שפורש גם מדבר המותר²⁵, (ג) התרת נדרים על-ידי חכם, כי, עניין הנדר הוא בכינה, ולכן, מצד בחינת החכמה שלמעלה מבינה, נעשה התרת הנדר. וג' אופנים אלו קשורים עם ג' המדריגות צדיקים בינונים ורשעים.

ובזה יובן גם הטעם שדין התרת נדרים על-ידי יחיד מומחה למדים ממה שכתוב "ראשי המטות", ואילו ממה שכתוב "זה הדבר" (שכזה מתחיל עיקר עניין פרשת נדרים) למדים "להכשיר שלשה

כיוון שתמיד ישנה נתינת התורה מחדש, ועל דרך זה קודם כל תפילה צריך להיות מוכן שתכלה נפשו בתפילה, אף שכבר התפלל אתמול ושלוש כו'

הדיוטות²⁶ - כי, החכם הוא למעלה מענייני הרשות, שלכן בכוחו להתיר את הנדר, ושייכותו לנדר היא על דרך נדרי מצוה (ועל דרך מה שנתבאר לעיל בעניין עליית הנשמה שעל-ידי העבודה בכיור הגוף ונפש הבהמית, שזהו רק עניין שכדרך טפל); ואילו עיקר עניין הנדר שהוא בדברי הרשות, מילי הדיוטות - שייך להדיוטות (אלא שמצד עניין ההתכללות שבשלשה הדיוטות ישנו הכוח להתיר את הנדר).

* * *

1. על²⁷ הכתוב "ושפטו העדה גו' והצילו העדה"

25) ומש"נ "טוב אשר לא תרור גו'" - יש לבאר ע"ד המבואר בלקו"ת (פ' ראה כט, א) בפירוש מארו"ל (עירובין יג, ב) "נח לו לאדם שלא נברא", "ולא אמרו ח"ו טוב לו שלא נברא, דזה אי אפשר לומר, שהרי הייתה והבריאה . . היא בשביל עלי' גדולה ונפלאה כו", ובודאי שזוהי טובתו כו', אלא "שנח וקל הי' לו שלא נברא כו".

26) נדרים עה, א. וש"נ.

27) סעיף זה הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר, ונדפס בהוספות ללקו"ש ח"ד ע' 1332. במהדורא זו ניתוספו עוד איהו ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

ה. ובפרטיות יותר²³ - יש ג' אופנים בסדר ההנהגה בענייני הרשות: (א) "דייך מה שאסרה תורה"²⁴,

19) קצא, ב.

20) נדרים יד, א.

21) בפיהמ"ש שלו נדרים רפ"ב.

22) שהמ"צ להצ"צ מצות נדרים (מב, סע"ב ואילך).

23) ראה גם ד"ה לה"ע הנדרים דש"פ מטות, מבה"ח מנ"א תשי"ד פ"ה ואילך (תו"מ ח"ב ע' 131 ואילך). וש"נ. לקו"ש חל"ג ע' 191 ואילך. וש"נ.

24) ירושלמי נדרים פ"ט ה"א. רמב"ם הל' דעות פ"ג ה"א.

רחום וחנון / השם 'דוב בער' / משקה למעלה מארבעים

'רחום וחנון' מעומד?

ב'התקשרות' (גיליון תשכ"ג עמ' 18 הע' 11) מצטט הרב גינזבורג מהסידור שבעריכתי ('סידור רבינו הזקן עם ציונים והערות', ברוקלין נ.י. תשס"ד), שהביטוי 'רחום וחנון חטאנו לפניך..' מקורו בנוסח אשכנז. וכנראה שאגב ריהטיה לא שם לב ששם כתבתי זאת על נוסח "רחום וחנון חטאתי לפניך.." ועל נוסח דידן כתבתי שראיתי מציינים שהוא נוסח ספרד. והיינו שבעת מעשה לא היו תחת ידי סידורי ספרד כדי לברר את הדבר.

וכעת עברתי על הנושא, ומצו"ב העתק דבריי.

עמ' קנז: הע' 338, במקום "וראיתי מציינים" צ"ל:

והנוסח שלפנינו הוא כנוסח ספרד, וכן הוא באבורהם (עמ' קיט) ובסדר ונציא רפ"ד, רק שניתוסף כאן תיבת 'והושיענו', וכן הוא בסדרים הספרדיים הנפוצים.

ובאם פסוק זה נאמר מעומד או מיושב, מצאנו בזה ג' שיטות:

(א) בכך איש חי (שנה א פ' תשא ס"ג) כתב לאומרו מעומד, והביאו הכף החיים (סי' קלא ס"ק לד), ושם מטעים שהרי הוא וידוי. (וכן כתב המו"ל של סידור ר"ש סופר (ח"ב ע' 194), ברם לדעתו פסוק זה הוא סיום סדר 'והוא רחום');

(ב) בשולחן ערוך רבינו (סי' קלא סוף ס"א) משמע שהוא מנוסח נפילת אפים, ובסדר צלותא דאברהם (ח"א עמ' שמז) מציין שכן הוא כפי רבינו חננאל (מגילה כד, ב), בשו"ת ר"א בן הרמב"ם (סי' עט), שבלי הלקט (סוף סי' ל') ובאבורהם (שם). וב'התקשרות' (גיליון תשכ"ג) ציין שכן הוא במשנת חסידים (מס' שארית האצילות פ"ב מ"א) ובאלי' רבה (סי' קלא סק"ח). ומשמע איפוא שנאמר מיושב ונפילת אפים. וכישוב הדבר - מאי שנא מפיסקא 'א-ל ארך אפים' שהביא המגן אברהם (סי' קלד סק"א) שצריך לאומרו מעומד מפני שאומרים בו 'חטאנו' דהוי וידוי - כתב הגרי"ש נתנזון (בהגהותיו לא"ח שם) "דפסוקי הוא דקורא, ואינו אומר דרך וידוי, כנלענ"ד".

(ודבריו צריכים ביאור, כי 'רחום וחנון' אינו פסוק בתנ"ך, וכפי שהעיר המו"ל בס' דעת תורה (סי' קלא ס"ב)). וה'חיות יאיר' (בס' מקור חיים, סי' קלא ס"ו בהגה) כתב שכשאומר 'חטאתי' ידפוק על לבו, ועל מה שאומר פסוק זה מיושב כתב שם ש"ש לחלק בין כשאומרים בלשון יחיד, שאינו וידוי גמור (וזה לא יועיל לדידן, שאף כאן אנו אומרים - כנוסח ספרד - 'חטאנו', כדלעיל);

(ג) בפתחי עולם (סי' קלד סק"א, מס' מצוות השם) כתב, שנפילת אפים מיושב היינו אחר תיבת 'חטאתי'.

אחר-כך - "והצילו העדה" (חסד)³⁵, תיקונו בפועל - "והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו" - כפרת ותיקון החטא על-ידי גלות בערי מקלט - מצד קו האמצעי המכריע בין חסד וגבורה³⁶.

ז. וההוראה מזה - עד כמה נוגע כל פרט ופרט בעבודת האדם.

וכדאיתא בגמרא³⁷ "לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע עצמו לכף זכות", ועל דרך זה להיפך כו'. והביאור הפנימי בזה - שכשם שבמצוות אמרו רז"ל³⁸ "העוסק במצוה פטור מן המצוה", לפי שכל המצוות כלולות זו מזו³⁹, כן הוא גם בעבירות, שכל עבירה כלולה כו', ולכן, כל עניין פרטי בתורה ומצוות נוגע לכללות נפשו.

ויתירה מזה - כיוון שגם "העולם נידון אחר רובו", הרי "עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות" (כיוון שעלידו כל העולם

להאריז"ל בתחלתו. ובכ"מ. - וראה מדרש ילמדנו הובא בתלמוד תורה (נדרס בבתי מדרשות (ורטהימר) כרך א) בתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין כו' שיתף עמו מדת הרחמים.

(35) ובשביל זה יש צורך בעדה בפני עצמה (ולא אלו שעליהם נאמר "ושפטו העדה") - ע"ד שמצינו בגמרא (ר"ה כו, רע"א) בכיבור הטעם ש"אין עד נעשה דיין", "דרחמנא אמר ושפטו העדה והצילו העדה, וכיוון דחזויהו דקטל נפשא לא מצו חזו ל"י זכותא" (מהנחה בלתי מוגה).

(36) ובזה י"ל בדא"פ מה שהורה רבינו הזקן בסידורו (בסדר התרת נדרים) "וטוב שיהא עדה שלימה" - כי הטעם להתרת נדרים בערב ר"ה הוא לפי שבר"ה הוא בנין העולם מחדש, וההכנה לזה, הוא תיקון כללות העולם (כידוע שכל עניני העולם נחלקים לג' סוגים: מצוה, רשות ועבירה, ועיקר הבריאה, ועבודת הבורים שבה, הוא דברכי הרשות, ונדרים ענינים - המשכת קדושה בעניני הרשות, ועד"ז התרת נדרים (* כמבואר בלקו"ש ח"ד ע' 1076 ואילך), ותיקון כללות העולם אפשרי ע"י עשרה מישראל, עדה שלימה, שלימות כל העולם.

(37) קידושין מ, סע"א ואילך.

(38) סוכה כה, סע"א. וש"נ.

(39) ראה סה"מ תרנ"ה ע' לו. המשך תרס"ו ס"ע סה. ע' תקכב.

סה"מ קונטרסים ח"ב תלה, ב.

שבסיום פרשתנו²⁸, אמרו רז"ל²⁹: "ומנין (לסנהדרין) קטנה שהיא של עשרים ושלשה, שנאמר ושפטו העדה והצילו העדה, עדה שופטת ועדה מצלת, הרי כאן עשרים כו', ומנין להביא עוד שלשה כו'". וצריך להבין מה שמסיים בכתוב "והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו", למה קורא הכתוב גם כאן את הבית-דין בשם עדה, ולא דיינים, שופטים וכיצא-כזה?

ויובן זה על-פי מה שנתבאר בהתווערות י"ב תמוז³⁰ הטעם שלא מצינו חילוק לעניין פרהסיא בין עשרה ליותר מעשרה - כי דבר שנעשה בפני עשרה מישראל הוא פרהסיא הכי גדולה, כיוון שעשרה מישראל כוללים כל העולם. ולכן דבר מפורסם בפני עשרה הוא כמו שנתפרסם בכל העולם.

"המאבד נפש אחת מישראל כאילו איבד עולם מלא, וכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא"³¹. ולכן דינו של הורג נפש³² מישראל - חטא הנוגע ב"עולם מלא" - הוא בפני עדה דווקא, עשרה מישראל, הכוללים את כל עניני העולם, שלכן מרגישים הם את הפגם במילואו.

כמו שבריאת העולם היתה על-ידי כל שלושת הקווים, כמאמר רז"ל³³: אמר הקב"ה אם בורא אני את העולם במדת הרחמים (קו הימין) הוי חטייא סגיאיין, במדת הדין (קו השמאל) היאך העולם יכול לעמוד, אלא הרי אני בורא אותו במדת הדין ובמדת הרחמים (התכללות, קו האמצעי) - כן גם תיקון ובניין העולם שנאבד על-ידי ההורג נפש, הוא על-ידי שלושת הקווין: בתחילה³⁴ - "ושפטו העדה" (מדת הדין),

(28) מסעי לה, כד"כה.

(29) סנהדרין ב, סע"א.

(30) ס"ה ואילך (לעיל ס"ע 189 ואילך).

(31) סנהדרין פ"ד מ"ה.

(32) ולהעיר, שע"פ הידוע שע"י כל חטא נעשה "מכה נפש" בקדוה (ראה לקו"ת במדבר יג, ג), הרי זה ענין ששייך לכל אחד מישראל, כי "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז, כ), ועד שאפילו אלו שמתו בעטיו של נחש (שבת נה, ב. וש"נ), הנה גם אצלם ישנו ענין זה, אלא שהוא בקדוה כו' (מהנחה בלתי מוגה).

(33) ב"ר פ"ב, טו.

(34) ע"ד מארו"ל (רש"י) בראשית בתחלתו. ס' הלקוטים

עשה לך רב

רבן גמליאל אומר, עשה לך רב, והסתלק מן הספק; ואל תרבה לעשר אומדות (פרק א, משנה טז)

יש החושבים שבנוגע לעניינים נמוכים יכולים הם בעצמם להבין ולהחליט, ובמילא אינם צריכים לשאול אודותם אצל "רב".

המשנה אומרת "עשה לך רב", כל יהודי צריך שיהיה לו רב - ואילו הם חושבים שהכוונה בזה היא בנוגע לעניינים נעלים, אבל כשמדובר אודות עניינים פשוטים, מאמין הוא בעצמו, ואינו זקוק להשפעה של רב. ביכולתו לפעול זאת לבדו.

ואף שעובר משך זמן ועדיין עומד הוא באותו מצב הנמוך - אף-על-פי-כן חושב הוא שלא כדאי ללכת בשביל זה ל"רב". הוא ימתין "עד שיערה עליו רוח ממרום", עד שיתעורר ביראה כדבעי, ויתקן כל מה שצריך לתקן - בכוח עצמו.

ועל זה היא ההוראה דמינוי מלך ברוחניות עתה: הגם ש("עליך" - אצל בני-ישראל) ענינו ופעולתו של מלך שייך בעיקר בנוגע למדריגות נעלות, הרי כשישנו מצב ד"אותי מאסו", חסוי-שלום, או חשש למצב כזה - צריכים מיד להשתמש במורא המלך בשביל עניין זה.

כמו כן ישנם כאלה שאומרים שאינם מוצאים לעצמם "רב".

עליהם לדעת שזהו מעצת ופיתוי היצר. כי בודאי לא אלמן ישראל, ולא שייכת מציאות כזו שבין בני-ישראל לא יהיה אחד שיש לו אהבת ה' ויראת ה' יותר ממנו, ובמילא יכול הוא להיות עבורו "רב". אלא שבשביל זה צריך להיות "עשה" (גם מלשון "מעשין על הצדקה", כפיית ישות עצמו) וגייעה - עליו להתייגע ולחפש, עד שימצא "רב". כי, על עצמו אסור לו לסמוך, ובהכרח שיהיה לו "רב". ו"גיעת ומצאת"

- אם יתייגע ויחפש באמת, ימצא "רב".

וה"רב" ילמד וישנן ("איינלערנען") עמו את הפרשיות שהמלך היה קורא בהקהל - שמע והיה אם שמוע וכו', שעניינם קבלת עול מלכות שמים כו', ולאחרי שיעורר אצלו את הדרגה התחתונה של ביטול וקבלת עול, ימשיך עליו גם את המדריגה הנעלית - יראה עילאה.

ולכל הנ"ל שייכות מיוחדת לעקבתא דמשיחא, ערב ביאת משיח צדקנו - שענינו: רב (ילמד תורה לכל העם, אפילו לאבות ומשה רבינו) ומלך - מלכא משיחא.

(תורת מנחם התנועדות' תשי"ג חלק א' (ז) עמ' 72-73 - בלתי מוגה)

...יכולים למצוא מעין ודוגמה אצל כל אחד ואחד - כפי שידע איניש בנפשיה שבנוגע לעניינים מסויים היה סבור תחילה שמצד הקדושה צריך להיות באופן כך וכך, ולכן, הרעיש עולמות וכו', ולאחרי כן, כשקיים את הוראת המשנה "עשה לך רב", נוכח לדעת, להפתעתו, שלדעתו של הרב, אין זה מצד הקדושה כו', ומצד קבלת-עול (אף שלא הבין את דעת הרב, ולא עוד, אלא, שאינו בטוח בצדקת דבריו) - ביטל את דעתו, מכיוון שהרב שקיבל על עצמו, בהשגחה-פרטית, אמר לו כך וכך.

(תורת מנחם - התנועדות' תשמ"ז, כרך ג, עמ' 235-216 - בלתי מוגה)

יש לו תקווה כו'⁴¹, כיוון שביכולתו לתקן כל העניינים על-ידי התשובה, שזהו עניין ערי מקלט.

(מהתנועדות ש"פ מטות-מסעי ה'תש"כ. 'תורת מנחם - התנועדות' תש"כ ח"ב (כח) עמ' 256-261, בלתי מוגה)

הוכרע להיות רובן צדיקים)⁴⁰. והביאור הפנימי בזה - כיוון שכל נפש אחת מישראל היא "עולם מלא", ולכן מצבו הפרטי של כל אחד מישראל נוגע לכל העולם.

ולאחרי כל זה, הנה גם כאשר חטא ופגם כו', אין לו להתייאש ח"ו, ועד כדי כך, שמצינו שהבעש"ט בכה אפילו על מסית ומדיח, באומרו, שגם אבר המדולדל

(40) קידושין שם, ריש ע"ב (ובפרש"י).

(41) ראה שבחי הבעש"ט (הוצאת מונרשיין, ירושלים תשמ"ב) ע' 157. וראה גם תר"מ ח"כ ע' 114.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'
ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:
'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

לרצות את הגאולה בלבד

שבט מנשה רצו נחלה מעין העתיד לבוא!

בני גד ובני ראובן היתה להם סיבה גשמית שהכריחה אותם לבקש נחלה בעבר הירדן - "הארץ גו' ארץ מקנה היא ולעבדיך מקנה", כלומר, יש להם צורך ב"ארץ מקנה" כדי שיוכלו לרעות את מקנם.
- בוודאי שצורך זה הוא על-פי תורה, שהרי התורה אמרה "ונתתי עשב בשדך לבהמתך". ועד כדי כך, ש"אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו, שנאמר ונתתי עשב בשדך לבהמתך - והדר - ואכלת". ומה גם שכל התעסקותם בעניינים גשמיים אינה אלא כדי לעשות מגשמיים - רוחניות; אבל אף-על-פי-כן, סוף כל סוף היה להם הכרח בדבר מפני סיבה גשמית.

ואילו שבט מנשה - לא היה להם "מקנה רב", ולא היה להם צורך ב"ארץ מקנה", כך שלא הייתה שום סיבה גשמית שהכריחה אותם לבקש נחלה בעבר הירדן;

הסיבה היחידה לבקשתם לנחול גם בעבר הירדן - לא הייתה אלא מפני שרצו לנחול מעין ודוגמת הנחלה דלעתיד לבוא!

על-פי האמור לעיל מובנת ההוראה המיוחדת שלמדים מקרבנו של מנשה . . . - גודל החפץ והכמיהה והתשוקה לגאולה העתידה, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בפרטי הקרבנות של מנשה הקשורים עם הגאולה העתידה.

יש יהודים הטוענים ש"טוב להם בגלות" - רחמנא ליצלן, ומצדם - יכול מצב הגלות להימשך עוד אלפיים שנה... דבר הכי מבהיל אפילו לחשוב כן . . . והסיבה לדבר - מפני שאלו שצריכים לצעוק "משיח נאו", מתביישים לעשות זאת... ולא עור, אלא שהם בעצמם תמהים על כך - לשם מה היא הצעקה "משיח נאו":

...איך זה באשמתו כלל, ואיך בכוחו לשנות את המצב - כידוע פתגם נשיא דורנו - ממשיך לטעון - לא מרצוננו גלינו מארץ-ישראל ולא בכוחותינו אנו נשוב לארץ-ישראל, אבינו מלכנו הגלנו כו' והוא יתברך יגאלנו";

ובמילא, כל זמן שנמצאים בגלות (בגלל שכך רצה הקב"ה) - צריך יהודי לעבוד את עבודתו, "אני נבראתי לשמש את קוני", בתכלית השלימות, "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאורך", כולל - "בכל ממונך", בירור חלקו בעולם כו', וכל זה - אכן עושה בפועל...

ומה שחסרה השלימות שתהיה בגאולה - הרי "אונס רחמנא פטריה"! אמנם "אונסא כמאן דעביד לא אמרינן", אבל לאידך, להיות מצר ודואג ומתאונן על דבר שאינו באשמתו ואינו בשליטתו, שזהו תוכן הצעקה "משיח נאו" - מהי התועלת בכך, שואל ותמהו?! אדרבה: אם יצטער ויתמרמר על זה שעדיין לא באה הגאולה - יבלבל הדבר לעבודת ה' בשמחה ובטוב לבב!

ועל זה באה ההוראה מהנהגות של מנשה . . . שהיה חפץ ומשתוקק כל כך לגאולה העתידה, עד שביקש לקבל נחלה שהיא מעין ודוגמת הנחלה שתהיה בגאולה העתידה!

למנשה - לא היה כל צורך בנחלה בעבר הירדן; הוא מצידו, מצד צרכיו האישיים, היה יכול לנחול בארץ כנען יחד עם כל בני-ישראל, ללא כל צורך שחצי שבט יצטרף לבני גד ובני ראובן; דבר אחד בלבד היה איכפת ונוגע למנשה - הגאולה דלעתיד לבוא...

(התוועדויות תשמ"ה כרך ג, עמ' 1641 ואילך)

לא יחל דברו (לג)

לא יעשה דבריו חולין (רש"י)

אסור שדבריו וענייניו הגשמיים של האדם יהיו חולין; גם ענייני החול של יהודים חייבים להיות "חולין שנעשו על טהרת הקדש".

(לקוטי שיחות כרך יג עמ' 108)

ככל היוצא מפיו יעשה (לג)

מסופר על אחד מגדולי הרבנים החסידיים של הדור הקודם, שבראשית שנות כהונתו כרב השתתף פעם בסעודת מצווה, וטעם מן הכיבוד שעל השולחן, אך שכח לברך תחילה על העוגת ה'לעקאח' (=עוגת דבש) שהיתה על השולחן, כדין. אחד מחברי הקהילה, שהבחין בכך, שאל את הרב לפשר הדבר. הרב הצעיר, שהתבייש לומר את האמת, ענה: "אני נוהג שלא לאכול לעקאח".

ומאז, עד יומו האחרון, לא בא 'לעקאח' אל פיו, שהרי הוציא מפיו שאינו אוכל 'לעקאח'...

(מפי השמועה)

לתת נקמת ה' במדין (לא,ג)

ואילו בפסוק הקודם נאמר "נקמת בני-ישראל".

אומר הר"ר לוי יצחק ז"ל, אביו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו:

הקב"ה מדקדק בכבודם של ישראל יותר מבכבודו, ולכן אמר שהמלחמה היא "נקמת בני-ישראל"; ואילו משה מדקדק יותר בכבודו של מקום, ומבחינתו אין כאן אלא "נקמת ה'".

(לקוטי לוי יצחק ב עמ' שזו)

לתת נקמת ה' במדין (לא,ג)

שהעומד כנגד ישראל כאילו עומד כנגד הקב"ה (רש"י)

התורה מודיעה דבר זה במלחמת מדיין דווקא, שבה נקשרה המלחמה בישראל במלחמה בקב"ה: מדיין ניסו להכות את בני-ישראל על-ידי שהכשילום בעבירות, שהם נגד רצון ה' - זנות (בנות מדין) ועבודה זרה (בעל פעור).

(לקוטי שיחות כרך יח עמ' 362)

לכל מטות ישראל תשלחו לצבא (לא,ד)

רבות שבט לוי (רש"י)

"מדיין", מלשון מדין ומריבה, מורה על מחלוקת ופירוד לבבות. לכן השתתף במלחמה זו גם שבט לוי, שעניינם התחברות ואחדות (לוי מלשון "הפעם יילוה אישי אלי").

(לקוטי שיחות כרך כג עמ' 210)

פרשת מטות

פרשת מטות

פרשתנו נקראת לעולם בימי בין המצרים. אומר על כך כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: סופם של ימים אלו להפוך ל"ימים טובים וימי ששון ושמחה" (רמב"ם סוף הלכות תעניות); ועניין זה בא לידי ביטוי בשלשת הנושאים של פרשתנו. **פרשת נדרים** - מדובר בה על האפשרות של הפרת נדר, היינו שאין צורך להתרחק מענייני העולם (על-ידי נדר), אלא ניתן הכוח להעלותם ולהפכם לקדושה. **מלחמת מדיין** - מסופר על חלוקת השלל של מדיין והכשרתן של כלי מדיין, היינו טהרת השלל והעלאתו לקדושה.

נחלת בני גר ובני ראובן - שבטים אלו העדיפו את עבר הירדן בגלל היותו ארץ מקנה, ורצו להיות רועי צאן, הרחק משאונה של עיר והעולם; אך משה הבהיר להם שעיקר העבודה היא המלחמה בחומרי העולם כדי לבררה ולזככה, "האחיים יבואו למלחמה ואתם תשבו פה".

(לקוטי שיחות כרך לח, עמ' 194)

וידבר משה אל ראשי המטות (ל,ב)

מדוע נקט הכתוב "מטות" ולא "שבטים"? מטה הוא ענף קשה וזק, שנפרד מן האילן, ואילו שבט הוא ענף המחובר עדיין לאילן, שהוא רך. לעניין נדרים דרושה בחינת "מטות" דווקא, שכן הנודר נדר מקדש את עצמו במותר לו ומתנזר גם מדברים המתורים, ועבודה זו דורשת תקיפות ונחישות.

(אור התורה במדבר עמ' א'שא)

זה הדבר אשר ציווה ה' (ל,ב)

כשיהודי עוסק בתורה הרי זה אותו הדבר עצמו שציווה ה' למשה בסני.

(לקוטי תורה במדבר עמ' פב)

איש כי ידור נדר לה' (ל,ג)

האומר פירות אלו עלי קרבן... הרי אלו אסורין עליו, מפני שאפשר שידור אדם קרבן ויעשה בהמה שהיתה חול קרבן ותאסר (רמב"ם הלכות נדרים פ"א)

בא וראה עד היכן מגיע כוחו של הדיבור - הוא מסוגל להפוך את החול לקודש, להחיל קדושת קרבן על בהמה של חולין. מובן אפוא שאסור לזלזל בכוח זה ויש להקפיד להשתמש בו אך ורק לדברים רצויים.

(שיחת ש"פ מטו"מ תשמ"ח. התוועדות תשמ"ח כרך ד, עמ' 92)

פסקי צדיקים על עצמם

פסק דין שיש ללכת "לכתחילה אריבער" • מעלת ההילולא וההשפעות הנמשכות באותו יום - אצל כל אלו שביארו עניין זה • זכותו של הרבי הרש"ב בהעמדת "חיילי בית דוד" • משמעותם הפנימית של תארים שאינם בשבח ישראל במשליו של רבי לוי יצחק מברדיצ'ב • ודוגמה לנשיא כל ישראל בגלוי - מדברי המדרש על מרדכי היהודי

"לא בתור צדקה או לפני משורת הדין, אלא עניין מוכרח התובע בזרוע דבר המגיע לו" על-פי דין תורה ועל-ידייזה זוכה לקבל את כל העניינים הכי נעלים שנותנים לו. הרבי "הוריד" את הדברים בנוגע לפעילות באופן של "לכתחילה אריבער" כלומר: עבודת ה' באופן של מעל ומעבר!..

שלימות העבודה במאה עשרים ושבע

בכ"ף במרחשוון תשמ"ח מלאו קכ"ז שנים מיום הולדתו של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע. הרבי התעכב אז (תורת מנחם התוועדות תשמ"ח כרך א' עמ' 449 ואילך) על הרמז במספר זה, כפי המבואר בדרושי בעל יום ההולדת (משנות תרמ"ג, תרע"ה, ועטר"ת), וביאר את מעלת המספר קכ"ז המורה על שלימות העבודה בכל כוחות הנפש, ובסיום הסיק:

אשר מכוון שהוא בעצמו [=כ"ק הרש"ב] מבאר את העילוי והשלימות של מספר זה (קכ"ז) הרי "על-ידייזה פוסק גם בנוגע לעילוי ושלימות דקכ"ז שנה שלו".

פעמים רבות הזכיר הרבי את תורת הבעל-שם טוב הידועה בפירוש המשנה (אבות ריש פרק ג') "ודע לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון". באחת ההזדמנויות (תורת מנחם - התוועדות תשמ"ח כרך א' עמ' 148-149) הסביר זאת הרבי באותיות פשוטות ובהסברה קלה:

כיוון שהקב"ה הוא צדיק וישר, לכן מעמידים בפני האדם שאלה, שמתארים לפניו מעמד ומצב של מישהו ושואלים אותו מה, לפי דעתו, צריך להיות הדין בנידון כזה, ולאחר שעונה, בלי כל נגיעה בדבר, ואומר מהו ה"דין" - אזי מראים לו את החשבון של מעשיו ומראים לו את החשבון של מעשיו ומראים לו שהוא עצמו כבר פסק את ה"דין", ונמצא שה"דין" קודם ל"חשבון"...

מזה המשיך הרבי לגבי פתגמו המפורסם של אדמו"ר מהר"ש "לכתחילה אריבער":

ומזה מובן, אשר בשעה שמוצאים שצדיק . . . ועל אחת כמה וכמה צדיק בדרגה נעלית... הכריז והודיע שהנהגה צריכה להיות באופן מסויים, מובן שלכל לראש יש בזה "דין" בנוגע לעצמו. בנידון-דין - הוסיף הרבי - אין כל עניין שלילי ב"דין" אלא כולו זכות, ואף-על-פי-כן נקרא "דין", להורות שמדובר בעניין המתבקש

והתוצאות מכך הם ההשפעות "לתלמידי ותלמידי תלמידי, החסידים והמקושרים לבנו יחידו וממלא מקומו, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ועליידי לכל ישראל - שגם אצלם יתוסף שלימות בכל עניני העבודה (=עבודת ה') ובמיוחד בעניינים העיקריים דשנה זו, שמחה והקהל".

כל השפעות יום ההילולא חלות גם עלי

את הרעיון האמור ביטא הרבי בבהירות כבר בשיחת יו"ד שבט תש"כ ('לקוטי שיחות' כרך ו, עמ' 283), שאז אמר:

רז"ל אמרו: מרובה מידה טובה כו', ואם במידת פורעניות אמרו אשר בדינו של אדם על אדם אחר, פוסק הוא דין עצמו, במידה טובה על אחת כמה וכמה.

כ"ק מו"ח אדמו"ר כותב בנוגע ליום הסתלקותו של אביו (כ"ק אדמו"ר מוהר"ר שלום דובער נ"ע): "מסוגל הוא היום הזה להתקשר בעץ החיים... אנ"ש ותלמידי התמימים... עמדו הכן כולכם, אתם נשיכם בניכם ובנותיכם, לקבל ברכת ה' בשפעת חיים ופרנסה טובה ונחת מיוצאי חלצים, אשר ישפיע השם יתברך לכם ולנו על-ידי התעוררות רחמים רבים... אשר יעורר כ"ק אדמו"ר בעל ההילולא, וברוכים תהיו בבני חיי ומוזני רוחא".

פסק דין הלוה שהוציא כ"ק מו"ח אדמו"ר בנוגע לאביו, הרי בזה פסק גם על עצמו בנוגע ליום הסתלקותו הוא, אשר יום זה הוא יום סגולה להתקשר בעץ החיים ולקבל ברכת ה' בשפעת חיים וכו' אשר ישפיע השם יתברך על-ידי התעוררות רחמים רבים שיעורר כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההילולא.

ואין דרושות לזה הכנות חמורות מיוחדות, ורק ההכנה שכותבה במכתבו: "עמדו הכן כולכם". "עמדו" - עמידה ועכבה מכל עניני הבלי העולם, ועל-דרך עמידה דתפלה.

"הכן" - להתכונן לקבל הברכה, וכמו בברכת כהנים שצריכה להיות פנים כנגד פנים, המורה על חביבות הברכה וקבלתה באהבה.

"כולכם"... על-ידי ההתכללות והאחדות של כל השייכים אליו...

העמדת חיילי בית דוד להביא את משיח

בשתי איגרות תנחומין שכתב אדמו"ר הזקן בעל התניא מבוארת מעלת הסתלקות הצדיקים (והשפעתם גם לאחר פטירתם), והם ב"איגרת הקודש" בתניא סימנים כ"ז וכ"ח. אחת היא איגרת תנחומין על פטירת הרב הקדוש ר' מנחם מענדל מהורודוק (סכ"ז), והשנית, איגרת תנחומין למחותנו הרה"ק ר' לוי יצחק מברדיטשוב על פטירת בנו (סכ"ח).

מאיגרות אלו - הסביר הרבי בהתועדות ש"פ שמות תשמ"ג (תורת מנחם התועדות תשמ"ג כרך ב' עמ' 789) - נוכל להבין את גודל העילוי ביום ההילולא של אדמו"ר הזקן - שכן מהמבואר באותן איגרות מובן "שבזה פסק בעצמו בנוגע ליום ההסתלקות וההילולא שלו".

כיוצא בזה:

ידועה שיחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (שנאמרה בשיחת שמחת תורה תרס"א) בקשר להתייסדות ישיבת "תומכי תמימים", בעניין "כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לאשתו". שם מבואר כי תכלית ומטרת התייסדות ישיבת "תומכי תמימים" היא - להעמיד "חיילי בית דוד", על-ידי היותם "נרות להאיר" כו'.

והנה, מכיוון שכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע הכריז וגילה שהוא מייסד ומעמיד את "חיילי בית דוד" אשר יצאו ל"מלחמת בית דוד" הרי - אומר הרבי בהתועדות ליל הושענא רבה תשמ"ג (התועדות תשמ"ג ח"א עמ' 251 ואילך) - הרבי נ"ע פוסק אפוא "מדעתו" שהוא אשר מייסד ומעמיד את "חיילי בית דוד" שעל-ידי עבודתם ופעולתם נזכה לביאת משיח צדקנו - דוד מלכא משיחא.

התארים במשל הם שבה נעלה ביותר

רעיון זה מובא לא רק בשיחות כי אם גם במאמרי החסידות של הרבי:

במאמר דיבורי המתחיל ארון עולם שנאמר

ביום שני של ראש השנה תשמ"ג, אות יו"ד (תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט ח"א עמ' תכט), נתבאר משל מרבי לוי יצחק מברדיצ'ב, אשר הוכחו בו תארים מסוימים שבנמשל אינם מדברים בשבחם של ישראל. ביאר הרבי כי בתורה אחרת של רבי לוי יצחק נתבארו התארים השלישיים לכאורה שבספר ישעיהו, כי משמעותם הפנימית הם שבחים נעלים ביותר שלא ניתן לאומרם באופן רגיל. בהמשך לכך אמר הרבי:

דעל-פי הידוע בפירוש מאמר רז"ל נפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו (ועל-דרך זה בפירוש לשון המשנה "דין וחשבון"), דכאשר אדם אומר פסק דינו של אדם אחר הוא פוסק בזה גם על עצמו, הרי פסק דינו של הרב הצדיק [=רבי לוי יצחק] מבארדיטשוב בנוגע לתארים הנ"ל שב[ספר] ישעיהו הוא גם פסק-דין בנוגע לתארים הנ"ל שבתורות ומשלים שלו.

המונגד עצמו הופך למסייע

ובאותו סגנון במאמר דיבור המתחיל פדה בשלום נפשי שנאמר בשבת פרשת ויצא יו"ד כסלו תשמ"ו (תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט ח"ב עמ' 10):

ועל-פי הידוע... דכאשר אדם אומר פסק דינו

של אדם אחר הוא פוסק בזה גם על עצמו, הרי פסק דינו של אדמו"ר האמצעי במאמרו ד"ה פדה בשלום נפשי, דפירוש פדה בשלום נפשי הוא שהמונגד מתבטל (כהשלום שהיה בימי שלמה), ויתירה מזו, שהמונגד נהפך לאוהב (כהשלום שיהיה לעתיד-לבוא), הוא פסק-דין גם בנוגע לענין פדה בשלום נפשי שבהגאולה שלו - גאולה דיו"ד כסלו [ומזה מובן גם בנוגע לענין פדה בשלום נפשי שבהגאולה ד"ט כסלו ובהגאולה ד"ב תמוז], דענין השלום שבגאולות אלו הוא שהמונגד מתבטל, ויתרה מזו, שהוא נהפך לאוהב.

גם במאמר ד"ה ואתה תצווה שנאמר בש"פ תצווה יו"ד אדר ראשון תשמ"א (תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט ח"ג עמ' לח אות ז'), נאמר:

ועל-פי זה יש לבאר מה שמובא במאמר [=ד"ה] וקבל היהודים שנאמר בפזרים קטן תרפ"ז] ממדרש שמרדכי היה שקול בדורו כמשה בדורו... ויש לומר, שמהמעלות דמרדכי היהודי הוא שהוא היה הרעיא מהימנא (בגלוי) של כל ישראל שבדורו... על-ידי שגילה כח המסירות נפש שבכל אנשי דורו. ויש לומר, דעל-ידי שמביא בהמאמר מה שכתוב במדרש שמרדכי בדורו היה שקול כמשה בדורו, על-ידי זה פסק בעל המאמר את הדין על עצמו, שהוא הרעיא מהימנא (בגלוי) של כל אנשי הדור.